

Lietuvių spaudos istorijoje nėra nė vieno kito leidinio, sulaukusio tokio įdėmaus tyrinėtojų ir publicistų žvilgsnio kaip „Aušra“. Jos sukaktys buvo pažymimos kas dešimtmetį net nuo 1893 m. Kiekvieną tokią sukaktį lydėjo atsiminimų publikacijos, proginiai ir moksliniai straipsniai, įvairios paskirties ir žanro knygos. Nuodugniau įsigilinus į šią literatūrą matyti, kad „Aušros“ istoriografijoje ne viskas sklandu. Jai daug subjektyvumo suteikė aušrininkų, greitai suvokusių išskirtinį leidinio vaidmenį tautinio atgimimo sąjūdžio istorijoje, asmeniškumo antspaudu pažymėti liudijimai ir vertinimai, nepriklausomoje Lietuvoje labai palankią dirvą radęs „Aušros“ epochos mitologizavimo poreikis. Be to, daugeliui problemų atskleisti ir objektyviai nušviesti stigo mokslo jėgų ir kvalifikacijos. Tačiau daugiausia sunkumų sukėlė sovietmečiu valdžios skatinama tautinio sąjūdžio ir jo dalyvių kompromitavimo kampanija, tautinės savimonės ir valstybingumo idėjų slopinimo politika bei ideologinė okupacinio režimo priespauda. Jos siekius ypač akivaizdžiai parodo „Aušros“ vertinimai enciklopedijose, akademinėje Lietuvos ir lietuvių literatūros istorijoje. Istoriografijos deformacijos pastangas taip pat gerai liudija „Aušros“ 100-mečiui skirta mokslinė konferencija ir tik vadinamojo atšilimo metais išleistas pranešimų rinkinys „Aušra“ ir lietuvių visuomeninis judėjimas XIX a. pabaigoje“ (1988).

Pirmasis mokslinis „Aušros“ pažymėjimas atkūrus nepriklausomą valstybę įvyko 1993 m. Vilniaus universitete. Jam buvo skirtas Trečiasis knygotyros seminaras. Moksliniame renginyje perskaityta 13 pranešimų, diskutuota, kelti tolesnio „Aušros“ tyrimo uždaviniai. Seminaras iš esmės buvo knygotyrinio pobūdžio, nors kai kurie klausimai užgriebė ir žurnalistikos bei filologijos mokslo paribių. Perskaityti pranešimai, kurių dauguma vėliau buvo išplėtoti į probleminius straipsnius, tapo šio teminio „Knygotyros“ tomo pagrindu. Kita vertus, mums nepavyko parengti išsamaus, kompleksiška „Aušros“ knygotyrinius aspektus gvildenančio darbų rinkinio. Tam kol kas stinga jėgų. Leidinys, sudarytas mokslinio seminaro medžiagos pagrindu, sumažina ir mūsų atsakomybę dėl progos antspaudo, naujų istoriografijos koncepcijų ir metodų stokos, sąmoningai nesuvienodintos terminologijos („Aušra“ vadinama ir laikraščiu, ir žurnalu) ir pavardžių rašybos (Zauerveinas, Sauerweinas). „Aušros“ istorijoje knygotyrininkai savo žodžio iš esmės dar nepasakė.

Jų svarbiausia užduotis — parašyti knygotyrinę leidinio studiją, detaliai atskleisti jo spausdinimo ir platinimo organizaciją, kritiškai ir objektyviai įvertinti svarbiausio atgimimo spaudos pirmtako kūrėjų — J. Basanavičiaus, J. Mikšo, M. Jankaus, J. Vištelio, M. Serniaus ir J. Sliūpo — vaidmenį „Aušros“ atsiradimo ir gyvavimo įvykių verpetuose, nustatyti visus kitus teise į aušrininko vardą turinčius asmenis ir jų nuopelnus.

Redaktorių kolegija